אלא לאו רישא בעכו"ם וסיפא בשאר מצות ושגג בלא מתכוין בשאר מצות ה"ד דסבור דשומן הוא ואכלו משא"כ בשבת דפטור דנתכוון לחתוך את התלוש והתך את המחובר פטור, ואביי שגג בלא מתכוין ה"ד דסבור רוק הוא ובלעו משא"כ בשבת דפטור דנתכוון להגביה את התלוש וחתך את המחובר פטור, אבל נתכוון לחתוך את התלוש וחתך את המחובר חייב: איתמר *נתכוון לזרוק שתים וזרק ארבע רבא אמר פטור אביי אמר חייב רבא אמר פטור (א)דלא קמיכוין לזריקה דארבע אביי אמר חייב דהא קמיכוין לזריקה בעלמא, כסבור רשות היחיד ונמצאת רשות הרבים רבא אמר פטור ואביי אמר חייב רבא אמר פטור דהא לא מיכוין לזריקה דאיסורא ואביי אמר חייב דהא קא מיכוין לזריקה בעלמא, וצריכא: דאי אשמעינן קמייתא בההוא קאמר רבא דהא לא קמיכוין לחתיכה דאיסורא אבל נתכוון לזרוק שתים וזרק ארבע, דארבע בלא תרתי לא (ב)מיזרקא ליה אימא מודה ליה לאביי ואי אשמעינן בהא, בהא קאמר רבא דהא לא קמיכוין לזריקה דארבע אבל כסבור רה"י ונמצא רה"ר דמכוין לזריקה דארבע אימא מודי ליה לאביי, צריכא: *תנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת והוינן בה מנינא למה לי וא"ר יוחנן שאם עשאן כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת, בשלמא לאביי דאמר כי האי גוונא חייב משכחת לה דידע לאיסורא (ג)שבת וידע לה איסור מלאכות וקא טעה בשיעורין, אלא לרבא דאמר פטור היכי משכחת לה בזדון שבת ושגגת מלאכות הניחא אי סבר לה כר' יוחנן דאמר כיון ששגג בכרת אע"פ שהזיד בלאו משכחת לה דידע לה לשבת בלאו, אלא אי סבר לה כרשב"ל דאמר עד שישגוג בלאו וכרת דידע לה לשבת במאי? *דידע לה בתחומין ואליבא דר"ע:

מתני' (א)אבות *מלאכות ארבעים חסר אחת הזורע והחורש והקוצר והמעמר והדש והזורה הבורר הטוחן והמרקד והלש והאופה. הגוזז את הצמר המלבנו והמנפצו והצובעו והטווה *והמיסך והעושה שתי בתי נירין והאורג שני חוטין והפוצע שני חוטין הקושר והמתיר *והתופר שתי תפירות הקורע על מנת לתפור [שתי תפירות] הצד צבי השוחטו והמפשיטו המולחו והמעבד את עורו והממחקו והמחתכו הכותב שתי אותיות והמוחק על מנת לכתוב שתי אותיות הבונה והסותר המכבה והמבעיר המכה בפטיש *המוציא מרשות לרשות הרי אלו אבות מלאכות ארבעים חסר אחת:

גמ'

א) ס"א אלו אבות

דסבור שומן הוא ואכלו. והיינו דשגג דסבור שומן הוא ולא נתכוין לאכול חלב וחייב ואף על פי דמתעסק הוא לרבא דהא לא מתכוין לאכילת איסור חייב דאמר שמואל בכריתות (פ"ד דף יט:) בחלבי' ועריות מתעסק חייב שכן נהנה אבל בשבת פטור דלא נהנה והיינו סייעתא לדידיה דאמר נתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר פטור: **ואביי.** אמר לך לעולם כי האי גוונא אף בשבת חייב דלאו מתעסק הוא והיכי דמי מתעסק דשאר מצות חייב' קסבר רוק הוא שהיה חלב נימוח ובלעו דלא איכוין לאכילה, דרוק לאו בר אכילה הוא אלא בליעה דכתיב (איוב ז) עד בלעי רוקי, ועלתה בידו אכילה דהא לא איכוין לאכילה ודכוותייהו דשבת דפטור נתכוין להגביה ועלתה בידו חתיכה: **דהא לא איכוין לזריקה דאיסור.** ויהא שוגג בשבת או במלאכה אבל זה אינו שוגג לא בשבת ולא במלאכות אלא מתעסק בדבר אחד של היתר ועלתה בידו איסור: **וצריכא.** לאיפלוגי בכולהו אף על גב דדמי להדדי: **דארבע בלא תרתי לא מזדריק.** והא שנתכוין לשתים וזרק ארבע נעשית מחשבתו דהא יש בכלל ד' שתים הלכך לאו מתעסק הוא: **דלא איכוין לזריקה דארבע.** ובציר מהכי לא שם זריקה עלה: **אבל כסבור רה"י הוא וכו'.** דנתכוין לזריקה גמורה: **משכחת לה.** להאי שנשתכחה תורת כל הלכות שבת ממנו ואפילו הכי חשיבא ליה כזדון שבת ושגגת מלאכות לחיוביה אכל חדא כגון דידע ליה לשבת באיסורין וטעה בשיעורין שנתכוין לפחות מכשיעור ועשה כשיעור דלכולן יש שיעור: **אלא לרבא דאמר פטור היכי משכחת לה.** דמיחייב שום אדם על כל מלאכה ומלאכה שבהעלם אחד על כרחך בזדון שבת ושגגת מלאכות הוא דבעית לאשכוחיה והכא דאיעלימו כולהו מיניה מאי זדון שבת איכא במה ניכר לו שבת מאשר ימים: **מתני' הזורה.** ברחת לרוח: **הבורר.** פסולת בידיו: **המרקד.** בנפה ובגמ' פריך הני כולהו חדא היא דלהפריש פסולת מתוך אוכל נעשות שלשתן: **האופה.** לא הוה במשכן דלא שייך אלא בפת ופת לא שייכא במלאכת המשכן אבל כולהו קמייתא הואי בסממנין של צבע תכלת וארגמן ותולעת שני ובגמרא פריך דשביק תנא מבשל דהוי בסממנים ונקט אופה ושיעורן של אלו כגרוגרת חוץ מחורש דבכל שהוא לקמן בפרק הבונה (דף קג.): **הגוזז למר.** וכל שאר מלאכות שייכי בצמר של מלאכת המשכן: **המלבנו.** מכבסו בנהר: **המנפצו.** קרפי"ר בלע"ז: **המיסך.** אורדי"ר: **בתי נירין.** לי"ש שנתן שני חוטין בתוך הבית ניר ובגוזז ובמלבן וכולהו אינך מפרש שיעורן לקמן בפרק האורג: **הפוצע.** מנתק פעמים שיש בשני חוטין יותר מדאי ומנתק מהן ומקלישן לערך והני כולהו ממיסך ואילך עד קושר ומתיר שייכי ביריעות ולקמן מפרש מאי קושר ומאי מתיר איכא: **ותופר וקורע.** ביריעות הוא: **על מנת לתפור.** פעמים שהנקב עגול ואינו יכול לתופרו יפה אא"כ קורעו כדמפרש בגמרא אבל קורע שלא לתפור לא הוי במשכן: **הצד את הצבי.** וכל מלאכת עורו נהגת בתחשים למשכן בעורותיהן: **המולחו.** לעור: **ממחקו.** מגרר שערו: **מחתכו.** מקלעו ומחתכו לרצועות וסנדלים: **כותב ומוחק.** לקמן (דף קג:) מפרש למאי מיבעיא למשכן שכן רושמין על קרשי המשכן לידע איזה בן זוגו וכותב אות בזו ואות בזו ומוחק פעמים שטעה: **מכבה ומבעיר.** כגון שתחת הדוד של סממנין: **מכה בפטיש.** הוא גמר כל מלאכה שכן אומן מכה בקורנס על הסדן להחליקו בגמר מלאכה ומתניתין נמי לא מיחייב ליה אלא בגמר מלאכה:

גמרא

אלא לאו רישא בע"ז וסיפא בשאר מצות. תימה לר"י דלוקמא כולה בשאר מצות ומאי מה שאין כן בשאר מצות כגון שחט וזרק בחוץ דאינו חייב אלא אחת כדאמר אביי בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין לג:) שם תעשה שעשה הכתוב עשיה אחת ור' אבהו נמי דפליג מודה לרבי ישמעאל בשחיטה וזריקה ולר' עקיבא בהעלאה וזריקה דאינו חייב אלא אחת דמחד קרא נפקי ושגג בלא מתכוין כגון שנתכוין לשחוט בהמת חולין והיה צריך לשל חולין ונמצאת(ד) של קדשים דכוותה בשבת נתכוין לחתוך תלוש ונמצא מחובר ולא היה צריך אלא לתלוש דפטור דמלאכת מחשבת בעינן וי"ל דלא מלינן לפרושי הכי דמשמע דפטור בשבת לפי ששגג בלא מתכוין דכה"ג אפילו נתכוין למחובר זה ונמצא מחובר אחר פטור דאין זה מלאכת מחשבת וליכא לאוקמי נמי דמיירי כשנעשה מחשבתו כגון שהיה צריך לחתוך מה שחתך אלא שהיה סבור שהוא תלוש ונמצא שהוא מחובר הא ליכא למימר דכה"ג אם פטור לענין שבת מאשר חטא בה פטור נמי לענין חוץ ומיהו עוד קשה דלוקמא כולה בשאר מצות כגון(ה) כרבע לזכר ורבע את הזכר והבא על הבהמה והביא בהמה עליו דבין לאביי ובין לר' אבהו לר' עקיבא אינו חייב אלא אחת והשתא שגג בלא מתכוין מיתוקם שפיר דמיפטר בשבת מאשר חטא בה וכגון שנעשית מחשבתו וגבי עריות לא מיפטר שכן נהנה:

העושה שני בתי נירין. צריך לפרש למה פירש כאן ובאורג* ובפוצע ובתופר ובכותב שיעור טפי מבשאר:

הקושר והמתיר. ל"ע אי מיחייב במתיר שלא על מנת לקשור אי לא ומדלא תני ליה כדתני מוחק ע"מ לכתוב אין לדקדק דהכי נמי לא קתני סותר ע"מ לבנות ובפ' במה מדליקין (לעיל לא:) אמרינן בהדיא דבעינן סותר ע"מ לבנות ולפי מה שפירש רש"י בגמרא (דף עד:) דאי מתרמי ליה תרי קיטרי בהדי הדדי בשני חוטין זה אצל זה שרי חד ומניח חד משמע דמיחייב בלא על מנת לקשור ולשון קשר לא משמע כפירושו אבל ר"ח פירש וכן משמע בירושלמי כשנפסק חוט בשני מקומות ונקשר מתירין ב' הקשרים ומשליכין לחוץ האמצעי וחוזרין וקושרין שתי הראשים זה בזה ואין בו אלא קשר א' ולפי זה משמע דבעי מתיר ע"מ לקשור והא דלא תני ליה במתיר ובסותר פירשתי בפרק ב' (דף לא:) ד"ה וסותר:

מכדי

עין משפט נר מצוה

כו א מיי' פי"ג מהלכות שגגות הלכה ז:
כז ב מיי' פ"א מהלכות שבת הלכה ח:
כח ג מיי' פ"ז מהלכות שבת הלכה א סמג לאוין סה:

◆

רבינו חננאל

דאמר פטור מאי איכא למימר ואמרינן לא משכחת שגג בלא מתכוין לע"ז אלא באומר מותר · פי' כגון מי שנעלם ממנו עבודת אלהים אחרים ששכח הכל לגמרי שנמצא בידו העלם אלהים אחרים והעלם עבירות ואומר שמותר. וכי האי גוונא בע"ז (אחרינא) חייב בשבת פטור לגמרי ואקשי' ומי איכא למימר דפטור לגמרי דהא עד כאן לא בעא מיניה רבא מרב נחמן העלם זה וזה בידו · פי' העלם שבת והעלם מלאכות בידו מהו אלא לחיובי חדא או תרתי אבל לממטריה לגמרי לא והדרנו לפרק פירוק אחר משום דקשיא דלא מיתוקמא סיפא דהא מתניתין בע"ז אוקמי הכי רישא בע"ז דקתני עשה שתים בהעלם א' בשבת חייב ב' משא"כ בע"ז שאם זיבח וקיטר וניסך בהעלם א' אינו חייב אלא אחת כר' אמי אבל סיפא דקתני בשאר מצות שגג בלא מתכוין חייב משא"כ בשבת דפטור · בשאר מצות דלאו ע"ז היא והיכי דמי כגון שהי' סבור שהוא שומן ואכלו ונמצא חלב · כגון זה בשאר מצות הוא דחייב · אבל בשבת כי האי גוונא נתכוון לחתוך בתלוש וחתכו ונמצא דמחובר לקרקע פטור ודחי אביי ואמר לא כי האי גוונא (לע"ז) לעולם אימא לך חייב והיכי דמי שגג בלא מתכוין דבשאר מצות חייב ובשבת פטור · כגון שנתכוין בבליעה דרוק ובלעה ונמצא חלב שאע"פ שלא נתכוין לאכילה דחייב בשאר מצות ובשבת כה"ג דנתכוין להגביה דבר תלוש והגביהו ונמצא שחתכו מן המחובר [פטור] אבל אם נתכוין לחתיכה בעלמא חייב · (כגון) [וכ"ש] בשאר מצות אם נתכוין לאכילה בעלמא [חייב] וכדר' נחמן דאמר המתעסק בחלבין ובעריות אע"פ שלא נתכוון חייב שכבר נהנה · והמתעסק בשבת פטור · מלאכת מחשבת אסרה תורה · ור' יוחנן התם בפרק ארבע מיתות כדתני תנא הרא מתניתין קמיה דתאה ואמר ליה פוק תני לברא · דכל מתניתין דלא מיתוקמא רישא וסיפא בחד טעמא לאו מתנית' תרצתא היא · ר' יוחנן לטעמיה דאמר בסוף פרק המפקיד מאן דמתרגם לי חבית אליבא דחד תנא מובילנא מאניה בתריה לבי מסותא: נתכוון לזרוק ב' וזרק ד' אמות (רבא) [רבה] אמר (חייב) [פטור] אביי אמר (פטור) [חייב] פשוט' היא ומקשינן (לרבא) [לרבה] ממתניתין דקתני ארבעים חסר אחת ואמר ר' יוחנן עלה שאם עשאן כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת ולא משכחת כהאי גוונא דחייב בכולן אלא בזדון שבת ושגגת מלאכות בשלמא לאביי דאמר כי האי גוונא חייב [כו'] [וקא טעה] בשיעורין כגון זריקת ב' אמות וזריקת ד' וכיוצא בהן אלא (לרבא) [לרבה] דאמר כל כה"ג פטור היכי משכחת [לה] בזדון [שבת] ושגגת מלאכה·הניחא אליבא דר' יוחנן דאמר כיון ששגג בכרת אע"פ שהזיד בלאו משכחת לה דידע דאיסור השבת בלאו אלא לר"ל דאמר עד שישגג בלאו וכרת היכי משכחת לה ושנינן דידע לה בתחומין ואליבא דר' עקיבא כמו שאמרנו למעלה · דאביי אליבא דר' יוחנן פשוטה היא אלא אפילו לריש לקיש כיון דסבר אביי כשנתכוון למקצת האיסור בשגגת איסורו ונזדמן לו כל האיסור חייב כגון המתכוון לזרוק ב' אמות שהן מקצת איסורו כי האיסור ד' אמות ונתכוון לזרוק שתים מתוך ארבע (גירוק) [ונזדמן] לו שורק ד' חייב · מודים לה אליבא דר"ל במכיר את השבת האיסור מלאכות ויודע (בשיעורין) [בטלן] ושגג בלאו שבשיעור: אבות מלאכות ארבעים חסר אחת

למה

מסורת הש"ס

[ב"ק כו: ע"ש]
[לעיל סח. ע:]
לעיל ו: מט: סט. ע: לקמן צו: ב"ק ב. [כריתות כ:]
[פי' מותח חוטי השתי]
[לקמן קה.]
לעיל ב: [שבועות ה:]

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבא אמר פטור דהא לא קמיכוין: (ב) שם תרתי לא מיזדרקא ליה: (ג) שם משכח' להדידע לאיסורא דשבת וידע לה לאיסור מלאכות: (ד) תוס' ד"ה אלא וכו' לשל חולין ונמצאת אחרת ושל קדשים וכו' תלוש זה ונמצא מחובר אחר ולא: (ה) בא"ד בשאר מצות כגון הבא על הזכור והביא עליו זכור והבא על הבהמה · נ"ב עי' פרק ד' מיתות דנ"ד:

נושא
ל"ט אבות
המלאכות